

POZNATKY STARÝCH EGYPTĀNOV O TEHOTENSTVE

h. doc. PhDr. Ivica Gulášová, Ph.D.

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Ústav zdravotníctva a ošetrovateľstva, Trenčín

Autorka popisuje poznatky a predstavy starých Egyptānov o počatí, tehotenstve a jeho priebehu. Uvádza testy na zistenie tehotenstva, testy na určenie pohlavia počatého plodu. Pomerne málo informácií sa zachovalo o poznatkoch ohľadne komplikovaných tehotenstiev. Ďalej autorka uvádza, že na tehotnú ženu v starom Egypte sa nevzťahovali žiadne osobitné privilégia, pracovala až do času blížiaceho sa pôrodu. I v starom Egypte sa vykonávali potraty a tiež poznali ako zabrániť blížiacemu sa potratu. Staré Egyptānky sa zaujímal o krásu svojho tela i v období tehotnosti, čomu nasvedčuje i preventívne potieranie kože brucha vybranými olejmi, ako ochranu pred vznikom strií. Kľúčové slová: tehotenstvo, testy tehotnosti, testy na určenie pohlavia, lekárske testy, striae.

Med. Pro Praxi 2006; 5: 252

Staroegyptskí lekári vyvinuli i metódy k prieskumu tehotenstva. Údajne prvým a hlavným dôvodom, prečo sa touto oblasťou zaoberali bol **praktický právnický význam napr. pri svadbách vdov alebo pri sporoch o dedičstvo** (9). Zaujímavé je, že vo svojich prieskumoch nevychádzali z fyziologických predstáv, ale z názoru o analógiach. Vychádzali z týchto predpokladov: ak sa v tele ženy vytváral živý človek, **moč tejto ženy musel obsahovať „tvorivý princíp“**, ktorého účinok dokázal rovnako urýchliť i rast obilia alebo listov zeleniny (1). Pozoruhodné je, že i súčasne moderné testy dokázali, že močom vylučované ženské hormóny majú podobný účinok ako napr. rastlinné hormóny auxiny, ktoré skutočne dokážu urýchliť a predĺžiť dobu kvitnutia kvetu.

Starí Egyptānia v lekárskejších listoch popisovali i skoré príznaky tehotenstva ako napr. do zelena zafarbenú kožu ženy, teplý krk, chladný – studený chrbát, zmenu zafarbenia očí, zmeny svalového napätia a zmeny v krvnom obeh. Podobne ako i pri zisťovaní neplodnosti ženy, používali starí Egyptānia i skúšku na zistenie tehotnosti ženy, ktorá je popísaná v berlínskom papyruse č. 3038. Žena, ktorú vyšetrovali, mala vypíť mlieko ženy, ktorá porodila chlapca a toto mlieko malo byť zmiešané s roztlčeným melónom. Na dôkaz toho, že je tehotná, mala tento vypitý obsah zvracaním neprijať do svojho organizmu (7).

Ďalšie predstavy starých Egyptānov v súvislosti s predstavami o moči tehotnej ženy sa používali pri určovaní pohlavia u doposiaľ nenarodeného dieťaťa. Predpokladali, že ak **v tele ženy rastie mužský potomok rodu, jej moč bude pôsobiť tak, že urýchli rast pšenice**. Vychádzali pritom zo skutočnosti, že pšenica bola v starej egyptštine mužského rodu. **Žena, ktorá počala potomstvo ženské**, jej moč mal pozitívny vplyv na **urýchlenie rastu jačmeňa**,

ktorý v egyptštine – v egyptskej gramatike bol ženského rodu (femina) (3).

Oproti uvedeným predpokladom starých Egyptānov týkajúcich sa tehotnosti a druhu pohlavia, vieme pomerne málo o priebehu tehotenstva a jeho komplikáciách. Častejšie a tiež viacej sa zachovali vyobrazenia tehotných žien z praveku než z neskorších dôb. Takmer všetky vyobrazenia tehotných žien z čias starého Egypta mali v prevažnej miere magický význam – ich účelom bola ochrana tehotnej ženy pred možnými komplikáciami a hlavne pred potratom. Tehotná žena sa nevyhýbala žiadnej práci, často fyzicky namáhavej, a to až do okamžiku pôrodu (6).

Paradoxne s rozvojom umenia a kultúry v starom Egypte sa na tehotnú ženu nevzťahoval nijaký prílišný ohľad (10). Svedčí o tom i otrasný nálezkostrových pozostatkov 16 ročnej núbijskej dievčiny, ktorú veľmi kruto potrestali, pretože bola tehotná. Zbili ju tak, že jej zlomili obe predlaktia a obe dolné končatiny. Nakoniec podľahla následkom úderu do hlavy, ktorý jej prelomil lebku (8). Starí Egyptānia poznali už aj prostriedky na prerušenie, resp. ukončenie tehotenstva nie prirodzenou cestou, ale umelou. Vedeli vyvolať potrat, ktorý nazývali „odchod

z tehotnej“. Za účelom vyvolania umelého potratu používali rôzne pošvové nálevy, z nich najčastejšie horúci olej (4). Potraty sa vykonávali tajne a skryte, lebo sa stíhali žalobou, v odôvodnených prípadoch však bolo možné právne ich uznať, teda schváliť.

Tiež poznali ako odvrátiť hrozíaci potrat (2). Používali na to rôzne recepty. Napr. pri krvácaní tehotnej ženy z rodidiel používali zmes cibule a vína, alebo zmes listov a plodov z rozličných rastlín, olejov a medu, ktoré nalievali do pošvy tehotnej ženy (3). Spomínanými pošvovými liekmi z rozličných rastlín chceli vyvolať „stiahnutie maternice“. **O svoju krásu dbali staré Egyptānky i v čase tehotenstva** – proti vzniku prúžkov na koži v dôsledku jej rozťahnutia spôsobeného rastom plodu (**striae**) si tehotné ženy **natierali brucho rôznymi olejmi** (ako i v súčasnosti), vznešené dámy používali jemný behenový olej vyrábaný z plodov morinky.

h. doc. PhDr. Ivica Gulášová, Ph.D.
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka,
Ústav zdravotníctva a ošetrovateľstva
L. Novomeského 10, 911 08 Trenčín
e-mail: ivica.gulasova@post.sk

Literatúra

1. Brothwell DR, Chiarelli BA. Population Biology of the Ancient Egyptians. London – New York 1973.
2. Brothwell DR, Sandison AT. Diseases in Antiquity. London 1969.
3. David AR. The Manchester Museum Mummy Project. Manchester 1979.
4. Ebbell B. The Papyrus Ebers, the Greatest Egyptian Medical Document. Copenhagen 1982.
5. Hart GD et al. Disease in Ancient Man. Toronto 1983.
6. Leabe CD. The Old Egyptian Medical Papyri, Kansas 1952.
7. Pollak K. Medicína dávných civilizácií, Praha, 1973.
8. Strouhal E, Vyhnanek L. Výsledky rentgenologického vyšetrení Kenamúna, nositeľa pečeti. Nový Orient 1972; 27: 79–81.
9. Zamarovský V. Jejich veličenstva pyramid. Praha 1975.
10. Zamarovský V. Bohové a kráľové starého Ehypta. Praha 1986.